

Lolotonga ho’o fakakaukau ki ho’o fili’, ‘oku mahu’inga ke fakakau ho’o tefito’i tui’ mo e tokanga’i ho fāmili’ ‘i ho’o fai tu’utu’uni’

Toto Ma’olunga

‘Oku fakatu’utāmaki e Toto Ma’olunga ki he mahaki mafu’

‘E faingofua ange ke holoki ho toto ma’olunga’ ‘o kapau ‘e tokoni’i koe. Ko hai ‘a e tokotaha ‘e **poupou lelei taha** kiate koe? Hangē ko ho fāmili, siasi pe ko ha taha kehe?

Kuo a’u nai ho’o fakakaukau’ ki he **ngaahi lelei lahi** mo kehe ange kiate koe mo ho fāmili’ ‘o kapau te ke fakahoko e ngaahi liliu ki ho mo’ui?

Ko e hā nai e **ngaahi lelei mo e ngaahi faingata’a** ‘e tupu mei’ he liliu takitaha te ke fakahoko?

‘Oku ke **loto lahi** ke fakahoko ‘a e liliu ko ia?

Ko e tā ‘a e mafu’ ‘oku ne tufaki ‘a e toto’ ki he sino’ kotoa. ‘Oku fetāfeaki ‘a e toto’ he ‘otu kālava’. Ko e mālohi ‘o e fetāfeaki ‘a e toto’ he kālava’‘a e me’a fua ki he toto ma’olunga’

‘Oku tokolahi e kakai ‘oku ‘ikai ke nau ‘ilo ‘oku nau toto ma’olunga he ‘oku ‘ikai ke ‘i ai’ hano faka’ilonga. Ko e founga pē taha ‘e ‘ilo ai ko hano sivi

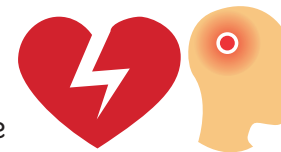

‘AHO	KO E FUA HOKU TOTO’

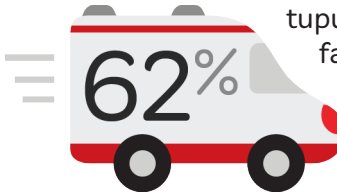
Ngaahi fehu’i ke u ‘eke ‘i he’eku sio toketā hoko’:

Toto ma’olunga

‘Oku fakatu’utāmaki e toto ma’olunga’ he ‘oku ne maumau’i e kālava’pea fakatupu ai e pā kālava mo e tu’u fakafokifā e tā ‘a e mafu’

Ko e toko 62 he toko 100 ‘o e kakai ne fakatokoto ‘i falemahaki tupu mei’ he tu’u fakafokifā e tā honau mafu’, ne nau toto ma’olunga

Lava pē ke ne toe fakatupu e ngaahi palopalema ki ho mata’ mo e kofuua’

Ko e toto ma’olunga’ ko e taha pē ia ‘o e ngaahi fakatu’utāmaki oku ala hoko ai e tu’u fakafokifā e tā ‘a e mafu’ mo e pā kālava’. ‘Eke ki ho’o toketaa’ pe neesi’ ke vakai’i e tu’unga ‘oku ke ‘i ai’

Fiema’u ha toe fakamatala lahi ange, a’u ki he uepisaiti heartfoundation.org.nz ‘o kumi ‘aki ‘a e fo’i lea “blood pressure”

‘Oku ‘oatu ‘a e fakamālō lahi kiate kinautolu kotoa pē ne nau foaki pa’anga ‘o lava ke fokotu’utu’u mo paaki atu ai ‘a e ki’i pepa ni

HHC-BC-BP-TON-20-V1. Blood pressure, Tongan.

FAKAKAUKAU ANGE KI HO KAHA'U'

Ke ke mo'ui fuoloa ke fakakakato ho'o ngaahi palani mo e fokotu'utu'u ma'a ho'o fāmilī. 'E uesia nai 'eni 'e hano ma'u koe 'e he mahaki toto ma'olunga' pea mo e tu'unga mo'ui 'oku ke 'i ai' tautau tefito ki he'ene felave'i mo e tu'u fakafokifā 'a e mafu' mo e pā kālava'

KO E NGAahi FAKATU'UTĀMAKI 'E ALA HOKO MAI KE

tu'u fakafokifā e tā hoku mafu' pe ko 'eku pā kālava 'i he ta'u 'e nima ka hoko' 'oku

(lahi 'aupito, lotoloto, si'i 'aupito)

Ko e hā te u fai ke fakasi'isi'i ai e fakatu'utāmaki 'o e tu'u fakafokifā e tā hoku mafu' pe ko 'eku pā kālava? Ko e hā e fale'i 'a e toketaa'?

Tuku e ifi tapaka'

Fili e ngaahi me'akai mo e me'a inu fakatupu mo'ui lelei ki he mafu'

Ngaungaue ke lahi ange

Fakaholo e mamafa ho sino'

Folo ho'o fo'i'akau' mo tauhi e ngaahi faito'o kehe kuo 'oatu 'e ho toketaa'

Fakaongoongo pē mo tatali

Ko e ngaahi fehu'i eni te ke ala 'eke:

- Ko e hā e me'a mahu'inga taha ke u fai ke fakasi'isi'i ange ai ha hoko 'a e tu'u fakafokifā hoku mafu' pe pā kālava kiate au?
- Ko e hā ha ngaahi me'a si'i mo faingofua ke u fai ke fakasi'isi'i ai ha hoko 'a e 'a e tu'u fakafokifā hoku mafu' pe pā kālava kiate au?

Kapau 'oku 'i ai ha ngaahi faito'o kehe 'oku fai ma'au fekau'aki mo ho suka', ngako he toto' pe toto ma'olunga', pea ke fakahoko ki ho'o toketa ke ne 'ilo'i

Ko e me'a te u hoko atu ki ai ko e:

